

THẨM NHUẬN SÁU LỜI DẠY CỦA BÁC HỒ VÀO TỔ CHỨC DẠY HỌC Ở NHÀ TRƯỜNG TRƯỚC YÊU CẦU ĐỔI MỚI GIÁO DỤC

• TS. Phạm Minh Giản^(*); PGS, TS. Đặng Quốc Bảo^(**)

Tóm tắt

Trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục, các nhà trường cần thẩm nhuần những lời dạy của Bác Hồ trong việc tổ chức dạy học. Bài viết nêu sáu lời dạy của Bác (Thầy siêng dạy - Trò siêng học; Thầy quý trò - Trò kính thầy; Thầy dạy tốt - Trò học tốt). Những lời dạy của Bác là những chỉ dẫn vô cùng quý báu để phát triển nhân cách, nhà trường và giáo dục.

Từ khoá: lời dạy Bác Hồ, tổ chức dạy học, đổi mới giáo dục.

1. Đặt vấn đề

Hồ Chí Minh để lại cho dân tộc một di sản giáo dục. Người đã có những lời căn dặn, chỉ dạy vô cùng quý báu cho quản lý nhà trường, thầy cô giáo và học sinh. Đó là những phẩm chất của người cán bộ quản lý giáo dục, là những mối quan hệ, xử thế trong thực tiễn dạy học... Trong đổi mới giáo dục hiện nay, việc quản lý và tổ chức dạy học ở nhà trường, những lời dạy của Người đòi hỏi cần phải được hiện thực hóa trong thực tiễn để phát triển giáo dục.

2. Bác Hồ nói về tinh thần làm việc của bối cảnh mới: “Khổ cán - Hạnh cán - Thực cán”

Ngày 10/01/1946, Bác Hồ có bài phát biểu tại cuộc họp đầu tiên của Ủy ban nghiên cứu kế hoạch kế quốc với lời kêu gọi xúc động sau:

“Chúng ta tranh được tự do, độc lập rồi mà dân cứ chết đói chết rét thì tự do, độc lập cũng không làm gì. Dân chỉ biết rõ giá trị tự do, độc lập khi mà dân được ăn no, mặc đủ.

Chúng ta phải thực hiện ngay

- 1- Làm cho dân có ăn
- 2- Làm cho dân có mặc
- 3- Làm cho dân có chỗ ở
- 4- Làm cho dân có học - hành

Cái mục đích chúng ta đi đến là bốn điều đó. Đi đến để dân nước ta xứng đáng với tự do độc lập và giúp sức được cho tự do độc lập” [1, tr. 175].

Tiếp đó, Bác Hồ hào các thành viên của Ủy ban này phải có phong cách làm việc theo ba yêu cầu sau:

“1. Khổ cán

2. Hạnh cán

3. Thực cán” [1, tr. 176].

Những người biên tập sách Hồ Chí Minh giải thích:

- Khổ cán là làm việc hết sức mình

- Hạnh cán là làm việc chất lượng

- Thực cán là làm việc có hiệu quả, có năng suất.

3. Tinh thần trên đã được Bác Hồ vận dụng vào giáo dục với những lời căn dặn xúc động ở các thời điểm lịch sử

Ngành Giáo dục có vinh dự được Bác căn dặn tinh thần “Khổ cán - Hạnh cán - Thực cán” ở ba thời điểm lịch sử.

a/ Bác đi công tác tại nước Pháp từ cuối tháng 5/1946 và về đến Hải Phòng ngày 20/10/1946. Ở Hải Phòng trong buổi tiếp đại biểu các cơ quan, đoàn thể và tầng lớp nhân dân đến chào mừng, Người đã viết vào cuốn sổ vàng của Bình dân học vụ Hải Phòng:

“Ra sức chống giặc đói cho dân tộc Việt Nam trở thành dân tộc thông thái”.

Về đến Hà Nội, Người bắt tay ngay vào giải quyết nhiều công việc quốc gia trọng đại, trước hết là công việc họp Quốc hội kỳ 2 được triệu tập vào ngày 28/10/1946.

Ngày 5/11/1946, trong thời gian đang họp Quốc hội, Người đến thăm các lớp học Bình dân ở khu phố Hàng Bún, sát nơi đóng quân của quân đội Pháp. Người hỏi học viên làm những nghề gì? Học viên trả lời: người thì kéo xe, người đi ở, bán kẹo, đi chợ... Người khuyên: “Thầy siêng dạy, trò siêng học” [4, tr. 55].

“Thầy siêng dạy - Trò siêng học” chính là

(*) Trường Đại học Đồng Tháp.

(**) Học viện Quản lý giáo dục.

tinh thần “*khổ cán*” mà sau đó các nhà trường trong hệ thống giáo dục quốc dân quán triệt một cách mạnh mẽ trong hai giai đoạn chống Pháp - chống Mỹ.

Ngày nay, tinh thần này đang được yêu cầu phát huy trong đổi mới giáo dục sáng tạo hơn.

b/ Ngày 19/1/1955, Hồ Chủ tịch đến dự khai giảng Trường Đại học nhân dân Việt Nam. Tại đây, Người có bài nói chuyện rất sâu sắc với thầy trò của Trường. Nói về nhiệm vụ của thanh niên, Người căn dặn họ:

“Nhiệm vụ của thanh niên không phải là hỏi nước nhà đã cho mình những gì. Mà phải tự hỏi mình đã làm gì cho nước nhà? Mà phải làm thế nào cho ích lợi nước nhà nhiều hơn? Mình đã vì lợi ích nước nhà mà hy sinh phấn đấu chừng nào?”.

Bác đề cập quan hệ thầy trò:

“Trong trường cần có dân chủ

...

Dân chủ nhưng trò phải kính thầy

Thầy phải quý trò, chứ không phải là “cá đối bằng đầu”

“Thầy quý trò - Trò kính thầy” trở thành phương châm hành động cho các nhà trường Việt Nam trong suốt những năm chiến đấu chống Mỹ.

Thấm nhuần phương châm này, Trường Bắc Lý trong những năm 60 của thế kỷ trước có thông điệp: “Tất cả vì học sinh thân yêu”.

“Thầy quý trò - Trò kính thầy” là đạo đức mới của nền giáo dục Việt Nam là “*hạnh cán*” tại các nhà trường. Dân tộc Việt Nam từ ngàn xưa đã truyền ngôn cho thế hệ trẻ “Phi sư bất thành” và ngày nay lại nhắc nhở người thầy: “Người học là động lực của quá trình giáo dục. Người học có hạnh phúc thì người thầy mới hạnh phúc”.

c/ Năm học 1961-1962, khi miền Bắc bước vào thời kỳ thực hiện “Kế hoạch 5 năm lần thứ nhất”, một khí thế thi đua yêu nước trong đời sống xã hội:

- Nông nghiệp có Gió Đại Phong
- Công nghiệp có Sóng Duyên Hải
- Quân đội có cờ Ba nhất.

Chủ tịch Hồ Chí Minh đề ra sáng kiến:

“Vây các nhà trường cũng nên phát động một

phong trào thi đua “Hai tốt” tức là dạy thật tốt, học thật tốt” [2, tr. 193].

“Thầy dạy tốt, trò học tốt” chính là tinh thần “*thực cán*” là cái đích mà mọi nhà trường phải tiến tới.

Vài năm trước có “phong trào hai không” nhằm uốn nắn sự lệch lạc ở một bộ phận nhà trường chưa trung thực trong dạy học. Năm 1952, Bác Hồ đã lưu ý điều này “Giáo dục cần nhằm vào mục đích là thật thà phụng sự nhân dân. Thầy thi đua dạy, trò thi đua học. Thầy và trò thật thà đoàn kết... để giúp nhau tiến bộ mạnh, tiến bộ mãi” [2, tr. 400].

Thầy dạy tốt, trò học tốt, kiến tạo được nền **giáo dục thật thà** là nguyện vọng tha thiết của Bác Hồ. Đó chính là tinh thần “*thực cán*” mà Bác Hồ đã nêu ra trong bài nói chuyện ngày 10/1/1946 với cán bộ kiến quốc.

4. Thấm nhuần và thực hiện hiệu quả các ý tưởng của Bác Hồ vào tiến trình đổi mới giáo dục, đổi mới nhà trường

Cuộc đổi mới giáo dục đang diễn ra có mục đích khắc phục sự lạc hậu, lạc điệu của động thái nhà trường trước sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ dạy học, đưa giáo dục và nhà trường nước ta tiếp cận với trình độ chung của thế giới. Song vô luận hoàn cảnh nào thì cái “bất biến” của phát triển nhà trường Việt Nam là thực hiện được sáu điều Bác Hồ đã căn dặn:

- Thầy siêng dạy - Trò siêng học
- Thầy quý trò - Trò kính thầy
- Thầy dạy tốt - Trò học tốt

Nhà trường phải là nhân tố đảm bảo cho việc kiến tạo được văn hóa: Dân tộc - Khoa học - Đại chúng trong quá trình phát triển xã hội.

Bức thư ngày khai trường đầu tiên của kỷ nguyên cách mạng, Bác Hồ thể hiện mong ước xây dựng:

“Một nền giáo dục nó sẽ đào tạo các em nên những người công dân hữu ích cho nước Việt Nam, một nền giáo dục làm phát triển hoàn toàn những năng lực sẵn có của các em” [1, tr. 34].

Bức thư cuối cùng trước lúc đi xa, Bác lại tha thiết dặn lại:

“Dù khó khăn đến đâu cũng phải tiếp tục thi

đưa dạy tốt và học tốt. Trên nền tảng giáo dục chính trị và lãnh đạo tư tưởng tốt, phải phấn đấu nâng cao chất lượng văn hóa và chuyên môn nhằm thiết thực giải quyết các vấn đề do cách mạng nước ta đề ra và trong một thời gian không xa, đạt những đỉnh cao của khoa học kỹ thuật” [3, tr. 506].

Quản lý giáo dục trong tiến trình đổi mới phải xuất phát từ nhà trường, tập trung vào nhà trường, xây dựng được nhà trường là **vàng trân của cộng đồng, là trái tim hòa hợp của nhân tâm cộng đồng**. Những người có trách nhiệm điều hành cuộc đổi mới này tất yếu phải không ngừng nâng cao năng lực chuyên môn, tinh thần trách nhiệm và thấu hiểu hoàn cảnh của nhân dân sâu sắc hơn nữa.

Viết **Di chúc** trước lúc đi xa, Bác Hồ nhắc nhở:

“Sửa đổi chế độ giáo dục cho hợp với hoàn cảnh mới của nhân dân” [3, tr. 617].

5. Kết luận

Bác Hồ không chỉ là nhà tư tưởng giáo dục mà còn là nhà tổ chức quản lý, chỉ đạo thực tiễn giáo dục. Những chỉ dẫn về phẩm chất của người cán bộ quản lý với “Khổ cán - Hạnh cán - Thực cán” và với sáu lời chỉ dạy của Người đối với thầy trò nhà trường có tác động rất lớn đến giáo dục hiện nay. Thiết nghĩ, những chỉ dẫn rất cụ thể, lại là những vấn đề cốt lõi và là động lực của việc hiện thực hóa mục tiêu dạy học, giáo dục nhà trường. Thực hiện tốt những lời chỉ dẫn này đòi hỏi một sự nỗ lực và kế hoạch triển khai cụ thể, góp phần xây dựng một hình ảnh nhà trường tốt trong lòng quần chúng nhân dân./.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Hồ Chí Minh toàn tập, tập 4, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2011.
- [2]. Hồ Chí Minh toàn tập, tập 13, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2011.
- [3]. Hồ Chí Minh toàn tập, tập 15, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2011.
- [4]. Ngô Văn Cát (1980), *Việt Nam chống nạn thất học*, NXB Giáo dục.

INTERNALIZING UNCLE HO'S SIX INSTRUCTIONS INTO SCHOOL TEACHING OPERATION UPON THE REQUIREMENT OF EDUCATION INNOVATION

Summary

In the present context of comprehensive, fundamental innovation in education, schools need internalize Uncle Ho's instructions in teaching operation. The paper presents 6 instructions by Uncle Ho (hardworking Teacher - studious Learner; Teacher cares for Learner - Learner respects Teacher; Teacher works well - Learner studies well). These instructions are precious guidelines to develop characters, school and education.

Keywords: Uncle Ho's instruction, teaching operation, education innovation.